

ולא מילה שלא בזמנה – לוי לא מועט קרל אחיז נקל וחומר לדוחה: ומה לרעת עדותה את העבודה, ועבודה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

א משנה א כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, וראשי כנפים והסחוסים.

ב גמרא רבה רמי, תנן: כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל – לא אימא סיפא: ראשי כנפים והסחוסים. והא הני לא מתאכלי בשור הגדול! אלא תנאי היא, והכי קתני: כל הנאכל בשור הגדול – יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל – לא. ויש אומרים: אף ראשי כנפים והסחוסים. רבא אמר: "מה הו" קתני, והכי קתני: כל הנאכל בשור הגדול בשלקא – יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הו" קתני – ראשי כנפים והסחוסים. תנאי כותיה דרבא: כל הנאכל בשור הגדול בשלקא יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הו" קתני – ראשי כנפים והסחוסים, וגידיו הרפין נידונין בפשר.

ג איתמר, יגידיו שסופו להקשות. רבי יוחנן אמר: נמנין עליהו בפסח, ריש לקיש אמר: אין נמנין עליהו בפסח. רבי יוחנן אמר: נמנין עליהו, בתר השתא אזלינן. ריש לקיש אמר: אין נמנין עליהו, בתר בסוף אזלינן. איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן: כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ומה הו" קתני – ראשי כנפים והסחוסים. הני – אין, אבל גידיו שסופו להקשות – לא! אמר ליה: תנא הני, והוא הדין להנדף.

תוספות

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

א משנה ב כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, וראשי כנפים והסחוסים.

ב גמרא רבה רמי, תנן: כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל – לא אימא סיפא: ראשי כנפים והסחוסים. והא הני לא מתאכלי בשור הגדול! אלא תנאי היא, והכי קתני: כל הנאכל בשור הגדול – יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הו" קתני – ראשי כנפים והסחוסים. תנאי כותיה דרבא: כל הנאכל בשור הגדול בשלקא יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הו" קתני – ראשי כנפים והסחוסים, וגידיו הרפין נידונין בפשר.

ג איתמר, יגידיו שסופו להקשות. רבי יוחנן אמר: נמנין עליהו בפסח, ריש לקיש אמר: אין נמנין עליהו בפסח. רבי יוחנן אמר: נמנין עליהו, בתר השתא אזלינן. ריש לקיש אמר: אין נמנין עליהו, בתר בסוף אזלינן. איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן: כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ומה הו" קתני – ראשי כנפים והסחוסים. הני – אין, אבל גידיו שסופו להקשות – לא! אמר ליה: תנא הני, והוא הדין להנדף.

תוספות

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

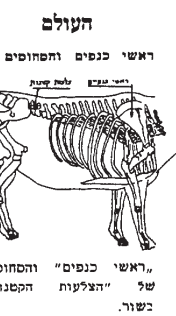
ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

מסורת הש"ס
א. הוליו עו. ב.
ב. הוליו עו. ב. ירושלמי
ספחים פ"ד ה"א. סנהדרין פ"ח ה"ב.

גרסות
הבאה מקל וחומר בכת"י ומקורות: דתתא מקל וחומר.
וראשי כנפים והסחוסים בכת"י וראשי כנפים והסחוסים.
תנאי היא בכת"י: תרי זנאי יניגו (ראה במלא"ש).
תנאי כותיה דרבא בכת"י: תנאי נמי הכי.

ראשי כנפים והסחוסים של "הצלעות הקטנות" בשור.

עיונים

מילה מקל וחומר / מילה שלא בזמנה (שנדרתה מאיזה טעם שהוא ולא נעשתה ביום השמיני עליה) יפה כחה בכל זאת כדי לדחות את איסור קציצת הצירעת. שאף שנאמר בתורה לקצוץ את הכהרת, מכל מקום אם היתה במקום מילה קוצצים. ואיסור זה של צרעת חמור כל כך עד שהוא דוחה את עבודת המקדש שכן כהן שיש בו צרעת אינו רשאי לקצוץ את הנגע ולקבדו ואפילו הוא מבטל על ידי כך את חקוביה. ועבודת המקדש דוחה גם שנת יום טוב. ואם כן, קל וחומר הוא שתהא מילה אף שלא בזמנה דוחה יום טוב.

הנאכל בשור יאכל בגדי / שלש שיטות הן בפרוש משנה זו. שיטת ש"י היא שכל דבר הקרוי בשור הגדול הוא קרוי בשור בגדי הרך ועליו נמנים ויוצאים ידי חובת אכילת הפסח. שיטת הרמב"ם (וכן המאירי) היא שהדבר נאמר לענין שבידת עצם, שכל דבר הנאכל בשור הגדול בשליקה (כגון ראשי כנפים והסחוסים) אינו קרוי עצם ומותר ללעטו.

ולא מילה שלא בזמנה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה, אפילו נמקום נדרת יקוץ נהרתו, שנת נדרתו מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה דוחה יום טוב. רב אשי אמר ולא מילה שלא בזמנה הבאה מקל וחומר. רב אשי אמר: שבתו דיום טוב עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

הני מאי טעמא – פירושה הוא, ומסקנא דתירולא. עגל הרך – מפרש זיהעור והרוטני? כל זמן שינוק ועור רחש רך. מולגין אותו ונאכל עמו. **הוא שיטמא** – טומאת אולתין. ונתר השתא אולתין ומטמא, או נתר נסוף אולתין ואינו מטמא. לא חש לקמחיה – פסולת. הא הדר ביה ר' יוחנן – מהא גידין שסופן להקשות, כדאמר בגילויי "במה התקשה" (חולין עז, א) ופשיטין לה תהא דיהעור והרוטני? דכי פשיט ליה ר' יוחנן עלה דההיא חין מטמא, ולוחזיה ריש לקיש מתניתין דיהעור והרוטני? דקתני: חילוי שערוהיהם ככרן – עור הרחש של עגל הרך. אלמא דנתר השתא אולתין. ואמר ליה ר' יוחנן: אל תקניטני נלותה משנה, שנלשן יחיד חני אנה אותה. אלמא תיקרא הוה סמין ר' יוחנן עליה. ופלגי ננידין שסופן להקשות, ולידכר דיתולדה היל והדר ניה.

כי הני מאי טעמא [אלה ראשי כנפים וסחוסים מה טעם] נמנים עליהם – דהא מתאכלי בשור הגדול בשלקא [שהרי נאכלים בשור הגדול בבישול] הנך נמי מתאכלי בשור הגדול בשלקא [אלה הגידים גם כן נאכלים בשור הגדול בבישול], וראוי לאכילה. אמר לו ר' ירמיה לרי' אבין: כי אולת לקמיה דרבי אבהו רמי ליה [כאשר תלך לפני ר' אבהו הקשה לו, הראה לפניו סתירה זו]: מי [האם] אמר ר' יוחנן: גידין שסופן להקשות נמנין עליהן בפסח. אלמא: בתר השתא אולתין [מכאן שאחר המצב עכשיו אנו הולכים] והא בעא מיניה [והרי שאל ממנו] ריש לקיש מרי' יוחנן: עור הראש של עגל הרך שעדיין הוא ראוי לאכילה, מהו שיטמא טומאת אולתין, האם רואים אנו אותו כעור או כבשר? אמר לו: אנו אותו כעור או כבשר? אמר לו: בתר בסוף אולתין [אחר המצב בסוף אנו הולכים] וסותרת שיטתו שם את שיטתו כן! כשבא ר' אבין לפני ר' אבהו ושאלו שאלה זו, אמר לו: דרמא לך הא – לא חש לקמחיה [זה שהקשה לך קושיה זו – לא חשש לקמחיה] כלומר לדברים שהוא מוציא מפי. הא הדר ביה [הרי חזר בו] ר' יוחנן בענין זה לגבי דריש לקיש. ואמר לו ר' יוחנן לאחר משא ומתן שהיה ביניהם: אל תקניטני להקשות עלי משנה המוכיחה לכאורה שהולכים אחר המצב עכשיו שבלשון יחיד אני שונה אותה, שאותה משנה ססמכתי עליה מתחילה דעת יחיד היא ואין לסמוך עליה. הרי זו ראייה ששינה ר' יוחנן את דעתו והחליט שקובעים לפי מצב הדברים בסוף, ודעתו שהוזכרה בענין פסח היתה עדיין לפני שחזר בו.

מסורת השי"ם

- ג. חולין סבב, ב. ירושלמי שם.
- ד. (ביטוי רומה) יומא מו, א. סוכה נד, א. יבמות מב, ב.
- ה. חולין נה, ב. עז, א. סבב, ב. קלר, א.
- ו. פסחים פג, א (ושם סומנו מקבילות). מכות יז, א. שבועות ג, ב.
- ז. סנהדרין סג, ב. מכות ז, ב. טו, א. שבועות ג, ב. חולין סב, ב. צא, א. קמא, ב. תמורה ד, ב.
- ח. פסחים ע, א (ושם סומנו מקבילות).

גרסות

לוקה ארבעים ככת"י:
לוקה את הארבעים.

משנה אבל המותר בטחור –

אפילו נטהרו. והסובר נטמא אינו לוקה. המותר משום "אל תותירו" ולא זנר נטמא משום "אל תשברו" וטעמא מפרש בגמרא.

גמרא בא הכתוב כו' –

כל ללו שניקק לגשה חין לוקין עליו, דמשמע זו היא תקנתו, אם תענור על הללו – עשה זאת והיכלל. ועוד, ללא דמי ללא דסמייה שהמלקות נסמך לו.

ד משנה השובר את העצם בפסח הטהור –
הרי זה לוקה ארבעים. ואכל המותר בטהור והשובר בטמא – אינו לוקה את הארבעים.

תוספות

הואיל ומתאכלי בשור הגדול בשלקא – והשתא לא אויל ר' יוחנן בתר השתא אלא בדבר הנאכל בשור הגדול בשלקא. ואם תאמר: וריש לקיש מאי פריך ליה לר' יוחנן? אדרבה, תיקשי לדחיה דמוכח בביריתא דדבר הנאכל בשור הגדול בשלקא אולתין בתר השתא! ויש לומר: דסבר ריש לקיש דראשי כנפים והסחוסין יש עליהם שם בשר יותר מבגידים, ופריך לר' יוחנן מדלא נקט בביריתא גידים דהוי רבותא טפי. ור' יוחנן משני דאין רבותא כלל מה שאין בהן טעם בשר כל כך – דהא אם היו רכים לעולם לא היה פוסלן. הלכך, כיון דמתאכלי בשלקא נימנין עליהן, כמו ראשי כנפים והסחוסים. ורבינו שמשון בן אברהם מפרש טעמא דריש לקיש: לא דמו לראשי כנפים והסחוסים דגידים סופן להקשות בגדי עצמו אבל ראשי כנפים והסחוסים אין סופן להקשות בגדי לעולם, ונלו בשור הגדול דוקא. ולא שייך למיל בהו בתר נסוף, כיון דבמי וטלה הם רכים לעולם.

הא הדר ביה ר' יוחנן – פירושו: מהך דשמעתין, כדמוכח בפרק "בהמה המקשה" (חולין עז, א). וקשה לדבני יצחק: לריש לקיש דאבותיה לר' יוחנן מההיא שיעורותיהן כבשרן, תיקשי לנפשיה דקסבר נבי פסח בתר בסוף אולתין, והתם אויל בתר השתא! ויש לומר: שלמי שבעור ראש של עגל הרך יש לו טעם בשר הרבה מגידין, ורבינו יצחק בן אשר אומר: דבירושלמי פריך דריש לקיש, ומשני טעמא דריש לקיש מקרא [ואכלו את הבשר] (שמות יב) – ולא גידין. ובעור הראש של עגל הרך אויל בתר דהשתא, והכא הוי גזירת הכתוב.

נחלקו לענין מקור ההלכה, אך מה ההבדל ביניהם מבחינת המסקנות המעשיות? אמר ר' ירמיה: פסח הבא בטומאה שכל ישראל אוכלים ממנו בטומאה איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל למעשה], למאן דאמר [לדעת מי יראמו] שרק בפסח הכשר יש איסור שבירת עצם.

עיונים

המריה דרבי ר' יוחנן / ובירושלמי הקשו שיש גם סתירה בדברי ריש לקיש (ראת תפי' ח"ה הא הדר) ועוד דציעו שם שיש להחליף את השיטות ועל ידי כך תישיבו השנים. **לא חש לקמחיה** / רש"י (סוכה נד, א) פירש: "הוא תווח ומוציא סובין ואינו חושש, כלומר: מרבה דברים שאינם". והרי' מירש אינו חושש לקמחו, כלומר איכילה (קמח) הולכת להפסד, לפי שאין הוא עוסק בתורה כראוי, ואף שמוציא הוצאות על קמח – אין בידו תורה.

שבירת עצם / הוה שפסחיו טעם איסור שכירה שהוא כדי להראות שהפסח נאכל כדרך בני חורין ונלו שחייב לטעום את העצם בו, משום שאינם רעבים ויכולים לומר על מצוה זו כשעת אכילה. והוה שהקשו מנין לנו שהאסור בתורה "ועצם לא תשברו" הוא צווי. שטא הוא רק החי, שאין צורך לשבור את העצם (ואף שאסור להויתר באופן אחר). ונראה כי כיון שנאמר "כו" והוא לשון הנושה, הרי יש מקום להודעה זו רק אם נאמר ש"עצם לא תשברו" הוא צווי ואיסור (צ"ק, שער המלך, וראה מלא הרועים).

לאו שניתק לעשה / רש"י מסביר (בסנהדרין) כי לאו שניתק לעשה מלמד שמצות עשה הבא אחריו היא היא העונש המניע לאותו אדם ואינו צורך לעונש אחר. ובכלל הדברים, הואיל ובתורה נאמרה תקנה מפורשת לעכירה זו, הרי שאחר שתיקנו מה שפסח, אין כיוון בית דין להעניש אותו על הסאו.

אורה ההלכה
השובר כטהור / השובר עצם מן הפסח הטהור – לוקה, שעבר על לאו מראויימא. כשפנה.
השובר בטמא / השובר עצם מן הפסח הנמא – אינו לוקה. (שם)
המותר בטהור / המותר מן הפסח הטהור, אם שעבר על דברי תורה אינו לוקה כיון שאינו זה ניקט לעשה.

מִסְוֶרַת הַשֵּׁמֶם

- א. הוֹלִיז יא. א. תּוֹסַפְתָּא פִּסְחִים פ"ו(1).
- ב. ריה. ירושלמי פסחים פ"ו ה"ו.
- ג. תוספתא פסחים פ"ו(ט) בשינוי.

גִּרְסוֹת

האי פסול יש גורסין: האי פסול הוא ובכת"י: האי לאו כשר הוא.

ראוי לאכילה בכת"י: בר אכילה.

כי האי גוונא...ומאי הא פסול הוא משפט זה חסר כולו בכת"י והב"ח גרסו אבל לא גרס דרי' לאקולי קא אתי.

כולי עלמא כי כפ' האי גוונא והב"ח גרס: כי האי גוונא כולי עלמא ובכת"י כל קטע זה חסר.

לגוררו ולהוציאו בכת"י: לגוררו יש נוסחה: להוציאו דרי' הא.

קולית נמי נתבריה מבעוד יום ונסמיה למוח דידיה ונמנו עליה בכת"י: שבקולית נמי נמנו עליוה דהא אי בעי תבר לה מבעוד יום.

באבר שיצא מקצתו מפיסגו בכת"י ובמקורות: אבר שיצא מקצתו איכא כנייהו.

האי פסול (זה 109) הוא ושבייה מותרת בו. ואילו למאן דאמר [לשיטת מי שאמר] שהכל תלוי אם פסח ראוי לאכילה-האי נמי [זה גם כן] הפסח הבא בטומאה ראוי לאכילה הוא. רב יוסף אמר כי האי גוונא [כגון זה] פסח הבא בטומאה - דכולי עלמא [לדעת הכל] אין בו משום

האי פסול. למאן דאמר ראוי לאכילה - האי נמי ראוי לאכילה הוא. רב יוסף אמר: כי האי גוונא דכולי עלמא אין בו משום שבירת העצם. דרבי לאקולי קא אתי. והאי הא פסול הוא. אלא: היתה לו שעת הכושר ונפסל לאחר מכן. איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל למעשה] למאן דאמר [לדעת מי שאמר] שהאיסור הל על פסח כשר - הא [הרי] כשר הוא פסח זה. למאן דאמר [לדעת מי שאמר] שצריך הפסח להיות ראוי לאכילה הרי השתא [עכשיו] אינו ראוי לאכילה. אביי אמר: כולי עלמא [לדעת הכל] כל כי האי גוונא [כגון זה] אין בו משום שבירת העצם. מאי טעמא השתא מיתה הא פסול הוא [עכשיו] מכל מקום פסול הוא] אלא בדין שבירת העצם מבעוד יום לפני זמן אכילתו איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל]. למאן דאמר [לדעת מי שאמר] שתלוי בכשרות הפסח הא [הרי] כשר הוא. ואילו למאן דאמר [לדעת מי שאמר] ראוי לאכילה על כל פנים השתא [עכשיו] לפני שהגיע הלילה - לאו בר אכילה הוא [אינו ראוי לאכילה]. מיתבי [מקשים], רבי אומר: נמנין באכילה הפסח על מוח דאבר ואין נמנין לאכילה על מוח שבקולית [עצם הירך]. ונברר: על מוח שבראש מאי טעמא [מה טעם] נמנים - הואיל ויכול לגוררו ממקומו ולהוציאו בלא לשבור עצם מן הקרבן. ואי סלקא דעתך [ואם עולה על דעתך] לומר ששבירת העצם מבעוד יום שפיר דמי [יפה וראוי הוא] לדעת רבי קולית נמי נתבריה [גם כן ונשברנה] מבעוד יום ונפקה למוח דידיה ונמנו עליה [ויוציא את המוח שלה ממנה וימנו עליה]: אמר לך [אמר לך] איכא לומר לך [אביי: ולטעמך [ולשיטתך] ולדעתך, כפי שאתה מבין זאת, משחשיכה נמי [גם כן] יש דרך לאכול את המוח שבקולית: נתיית גומרתא וניחות עליה ונקלה ונפקה למוח דידיה ונימני עליה [נביא גזלת ונשים עליה את העצם ונשורף אותה ונוציא את המוח שלה ממנה ונמנה עליה] דהא תניא [שהרי] שנויה ברייתא [במפורש: אבל השורף בעצמות הפסח או המחתיך בגידין - אין בו איסור שבירת העצם. ובדואי המוח מן הקולית על ידי שרפה-אביי אמר: משום פקע שמה תתפוצץ העצם ונמצא עובר על שבירתה. רבא אמר: משום הפסד קדשים. דקא מפסדי ליה בידים [שהוא מפסיד מקלקל, אותה בידים בעשייה במועל]. ומדוע - דילמא אכיל נורא מוח דידיה [שמה תאכל האש מן המוח שבו] וטעמים אלה לאסור הוצאת הקולית קיימים מבעוד יום נמי [גם כן]. גזירה מבעוד יום אטו [משום] משחשיכה. רב פפא אמר: כל כי האי גוונא [כגון זה] כולי עלמא [לדעת הכל] יש בו משום שבירת העצם. מאי טעמא [מה טעמו] של דבר שהרי לאורחא לאכילה [לערב ראוי לאכילה] אלא באבר שיצא מקצתו מחוץ למקום שמותר לאכלו. ונפסל על ידי כך קמפיילגי [ונחקקו] מאן דאמר [מי שאמר] שהכל תלוי בכשרות הפסח הא [הרי] כשר הוא. ומאן דאמר [ומי שאמר] ראוי לאכילה - האי לאו בר אכילה הוא. אבר שיצא מקצתו ושברו - אין בו משום שבירת העצם כדעה זו שאמרנו שכיון שאינו ראוי לאכילה - אין בו איסור שבירה.

האי פסול הוא - שנעשה נפסול, דטומאה דחיה היא ניצור, אלא שכלן גזירת הכתוב לפטורנו. האי בר אכילה הוא - כדתנן (פסחים עו, ב): הפסח שנא טומאה נאכל נטומאה. הא כשר - שנעשו ענדותיו נכסכסר. מבנין על יום - שאינו שעת אכילה. נמנין על מוח שבראש - אפילו לא נמנה אלא על המוח יאל. ואין נמנין על מוח הקולית - מפני שאסור לשוברה ולהולילו. אבל נזה הרשא יכול להולילו ולגוררו קניס דרך הלף. נתיית גומרתא - נחלת, ונתיית עליה עד שינקט ויוליף מוחו. אלא מאי אית לך למימר - תוילי לין נמנין ויוליפו נחלת. אביי אמר משום פקע - שחל מחמת הנחלת יפקע וינקוט אחר, ולין זו שריפה אלא שזירה. ורבא אמר משום הפסד קדשים - שזמפסיד המוח ושורפו נזידים, ומוטב שיפסל מאליו. הכל נמי לענין שזירה מנעוד יום, הלף על גב דמולוריתתא שרי - רננן גזרו אטו משחשיכה. אבר שיצא מקצתו - חוץ לחומת ירושלים, ולריך לחתוך את היקול איכא כנייהו. האי נמי כשר - שהרי הפנימי כשר, והרי הוא שזירו ועובר משום "אל תשזרו גזי", אלא חתוך עד שנוגע הנפסל וקולע עד שזירה לפרק וחותך, כדתנן נתייתתין (פסחים פה, ב). האי לאו בר אכילה הוא - נמקום שזירה אינו ראוי לאכילה. אבל חזר שילא כולו, שזירה היתה לו שעת הכושר ונפסל - דכולי עלמא לין זו משום שזירה, דהשתא מיהא פסול הוא.

תּוֹסַפּוֹת

היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו מאן דאמר כשר הא כשר הוא - לא משום דדריש 'בר' - בכשר ולא בפסול משמע ליה הכי, דהא ר' שמעון מפורש לעיל מליתיה דתנא קמא דקתני נמי בו בכשר ולא בפסול, וקאמר: אחד זה ואחד זה אין בו משום שבירת עצם. אלא דרב יוסף לא מצו למשכח מדי דאיכא בינייהו אלא היתה לו שעת הכושר ונפסל. אבר שיצא מקצתו איכא בינייהו מאן דאמר כשר כשר - תימה: אמאי חשיב ליה כשר טפי מבר אכילה? הא מה שאינו ראוי לאכילה לאו כשר הוא!

אין בו משום שבירת העצם.

אין בו משום שבירת העצם. וכוונתו היא להבהיר את הפסד קדשים, דקא מפסדי ליה בידים [שהוא מפסיד מקלקל, אותה בידים בעשייה במועל]. ומדוע - דילמא אכיל נורא מוח דידיה [שמה תאכל האש מן המוח שבו] וטעמים אלה לאסור הוצאת הקולית קיימים מבעוד יום נמי [גם כן]. גזירה מבעוד יום אטו [משום] משחשיכה. רב פפא אמר: כל כי האי גוונא [כגון זה] כולי עלמא [לדעת הכל] יש בו משום שבירת העצם. מאי טעמא [מה טעמו] של דבר שהרי לאורחא לאכילה [לערב ראוי לאכילה] אלא באבר שיצא מקצתו מחוץ למקום שמותר לאכלו. ונפסל על ידי כך קמפיילגי [ונחקקו] מאן דאמר [מי שאמר] שהכל תלוי בכשרות הפסח הא [הרי] כשר הוא. ומאן דאמר [ומי שאמר] ראוי לאכילה - האי לאו בר אכילה הוא. אבר שיצא מקצתו ושברו - אין בו משום שבירת העצם כדעה זו שאמרנו שכיון שאינו ראוי לאכילה - אין בו איסור שבירה.

אֲרֵיךְ הַהֲלָכָה

פסח הבא בטומאה / אין איסור שבירת עצם כפסח הבא בטומאה, במשנה, ובדברי רב יוסף. (רמב"ם ספר קרבנות, הלכות קרבן פסח, פ"י ה"א) היתה לו שעת הכושר / פסח שחיתו לו שעת הכושר ונפסל - חייב עליו משום שבירת עצם אם בפסול. כדעת תנא קמא ובדברי רב יוסף. (שם ה"ו) נמנין על מוח שבראש ולא שבקולית / נמנין על הפסח גם על מוח שבראש אצל פא עץ שבקולית. לפי שאינו יכול להוציאו כלא חשש לשבירת עצם. (שם ה"י) השורף בעצמות ומחתיך בנידים / שריפת עצמות כפסח, וכן תחית גורים שבו - אין בהן משום שבירת עצם. כגמרא. (שם ה"א) שבירת עצם מבעוד יום / השובר עצם הפסח מבעוד יום - זוקה כשיפת תנא קמא, ובדברי אביי. (שם ה"א) שובר כנא / השובר עצם מפסח נא - זוקה. כדעת הכל וברב נחמו בר יצחק. (שם ה"ו)

פסח הבא בטומאה / אין איסור שבירת עצם כפסח הבא בטומאה, במשנה, ובדברי רב יוסף. (רמב"ם ספר קרבנות, הלכות קרבן פסח, פ"י ה"א) היתה לו שעת הכושר / פסח שחיתו לו שעת הכושר ונפסל - חייב עליו משום שבירת עצם אם בפסול. כדעת תנא קמא ובדברי רב יוסף. (שם ה"ו) נמנין על מוח שבראש ולא שבקולית / נמנין על הפסח גם על מוח שבראש אצל פא עץ שבקולית. לפי שאינו יכול להוציאו כלא חשש לשבירת עצם. (שם ה"י) השורף בעצמות ומחתיך בנידים / שריפת עצמות כפסח, וכן תחית גורים שבו - אין בהן משום שבירת עצם. כגמרא. (שם ה"א) שבירת עצם מבעוד יום / השובר עצם הפסח מבעוד יום - זוקה כשיפת תנא קמא, ובדברי אביי. (שם ה"א) שובר כנא / השובר עצם מפסח נא - זוקה. כדעת הכל וברב נחמו בר יצחק. (שם ה"ו)

שבירת עצם / וירושלמי מוסף פרטים בדיון זה, ושם אמרו כי חייב על כל עצם ועצם שהיה שובר, כמו כן דנו גם בשיעורה של השבירה אם היא כשיעור שצפורה חונתה בו - כלומר שאפשר להבחין בשובר על ידי הערכת הצפורה על העצם, או בכדי שהאצבע חונתה בו - הבנתה כמנע היר. משום הפסד קדשים / והקשו כמה מפרשים: מפני מה חושש רבא להפסד קדשים, הלא אם לא יוציאו את המוח - יפסד כולו, ומוכח מכמה מקומות שבמקום שהכל נפסד אין חשש להפסיד מקצת כרי להציל כולו. והיו שיישבו כי כאשר המוח נפסד הפסדו הוא קטעו, וכך הוא מפיסרו בידים [אבניו], וראה בשואל ומשיב והנהגת מהרש"ם.

עֵינֵינוּ

אליית השה קרינה עם הלימודין, מה שאין כן בשור ועו, כדכתיב (ויקרא נ) "הקנז הלחיה תמיהה". רבינא אמר – אי ליכא כזית נצר – וכולי עלמא חין זו משום שזירה. אלא נלחין זו כזית נמוק שזירה, ויש זו כזית נמוק אחר ליכא זינייהו. ואינו חייב על הפסול – והסתא מפשט וזולז הי פסול קא מועט. היתה לו שעת הכושר ונפסל – חין זו משום שזירת העלם נרסיק. ורבי אומר נרסיק נריש. והיינו כרז יוסף לחזקה, למעוטי אליה כרז נחמן נר יתק. שלא נשעת אכילה מנעור יוס כדלתי לחזר מנעור יוס אחא רני למעוטי שיעור אכילה נמוק שזירה כרזינא. אי נמי: למעוטי חין עליה כזית כרז אשי. אין בו משום שזירת העצם – דנעיקן שיעור אכילה נמוק שזירה – אמאי יש בו משום שזירת עצם – נין לר' יוחנן נין לריש לקיש כזית נעיקן. במקום זה – נמוק שזירה.

תוספות

הכי גרסינן היתה לו שעת הכושר ונפסל אין בו משום שזירת העצם – ולא גרסינן יש בו דאי גרסינן – תיקשי לרב יוסף, ולא משכחין כארבעה מנייהו. ואית דגרס לעיל במילתיה דרב יוסף למאן דאמר כשר – לאו אכילה הוא, למאן דאמר יאכל – בר אכילה הוא. ולפי זה מיתוקמא גירסת הספרים דגרסי יש בו. ואין נראה, דבכולה שמעתין טפי נפיק מאכילה מדנפיק מתורת כשרות. כי הויתא דאבר שיעור מקצתו דכשר קרי ליה, ולא בר אכילה הוא. איתמר אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה כו' – נראה לרבינו יצחק ולרבינו יצחק בן אשר: דאליבא דרבי קמפלגי, דקתני בברייתא סתמא: יש בו שיעור אכילה – יש בו משום שזירת העצם. ובפולגתא דרבינא ורב אשי קמפלגי. אבל לרבנן כוללי עלמא יש בו משום שזירת עצם. והא דמסיק אילמא דאין עליו כזית בשר כלל, אמאי יש בו משום שזירת עצם. אף על גב דמצוי לאוקומיה כרבנן, הוואיל ואליבא דרבי קמפלגי, וסבירא להו כרבי – מוקמי למתניתין כוותיה.

רב ששת בריה דרב אידי אמר: כל כי האי גוונא דכולי עלמא אין בו משום שזירת העצם, דהאי אבר הא פסול הוא. אלא: שזירת העצם בנא איכא בינייהו. מאן דאמר כשר – הא כשר הוא, ומאן דאמר ראוי לאכילה – השתא אינו ראוי לאכילה. רב נחמן בר יצחק אמר: כל כי האי גוונא יש בו משום שזירת העצם. מאי טעמא – דהא חזי לאכילה, דמטוי ליה ואכיל ליה. אלא: שזירת האליה איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – האי אינו ראוי לאכילה, ידאליה לגבוה סלקא. רב אשי אמר: כל כי האי גוונא ודאי אין בו משום שזירת העצם, דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל. אלא: אבר שאין עליו כזית בשר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – בעינן שיעור אכילה וליכא. רבינא אמר: כל כי האי גוונא לית ביה משום שזירת העצם, דבעינן שיעור אכילה. אלא: אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה, ויש עליו כזית בשר בשר אחר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – בעינן שיעור אכילה. והא ליכא. תניא כארבעה מנייהו, דתניא, רבי אומר: "בבית אחד יאכל... ועצם לא תשברו בו". על הכשר הוא חייב ואינו חייב על הפסול, היתה לו שעת הכושר ונפסל בשעת אכילה – אין בו משום שזירת עצם. יש בו שיעור אכילה – יש בו משום שזירת עצם, אין בו שיעור אכילה – אין בו משום שזירת העצם. ואיך שיש בו שיעור אכילה – אין בו משום שזירת העצם, אמאי יש בו משום שזירת עצם. אף על גב דמצוי לאוקומיה כרבנן, הוואיל ואליבא דרבי קמפלגי, וסבירא להו כרבי – מוקמי למתניתין כוותיה.

רב ששת בריה דרב אידי אמר: כל כי האי גוונא דכולי עלמא (כל כגון זה לדעת הכל) אין בו משום שזירת העצם, דהאי אבר הא פסול הוא (שאבר זה הרי פסול הוא) ולא רק בלתי ראוי לאכילה, אלא שזירת העצם בפסח שאינו צלוי לגמרי ועודנו נא איכא בינייהו נא לשיטת מי שאמר שהדבר תלוי בכשרות – הא (הרי) כשר הוא, ומאן דאמר (ומי שאמר) שצריך הפסח להיות ראוי לאכילה – השתא (עכשיו) אינו ראוי לאכילה עד שתגמר צלייתו. רב נחמן בר יצחק אמר: כל כי האי גוונא (כל כעין זה) יש בו משום שזירת העצם, מאי טעמא (מה טעם) דהא חזי לאכילה (שהרי הוא ראוי לאכילה) דמטוי ליה ואכיל ליה (שהוא מוסיף וצולה אותו ואוכל אותו) אלא שזירת העצם באליה איכא בינייהו (יש ביניהם) למאן דאמר שצריך שיהא כשר – הא (הרי) כשר הוא בודאי, למאן דאמר (לשיטת מי שאמר) ראוי לאכילה, האי (זה) אינו ראוי לאכילה מכיון דאליה לגבוה סלקא (שהאליה לגבוה, לקרבן, היא עולה). רב אשי אמר: כל כי האי גוונא (כל כעין זה) ודאי אין בו משום שזירת העצם, דהא (שהרי) ודאי שום חלק מן האליה אינו ראוי לאכילה כלל. אלא נחלקו בדיון אבר שאין עליו כזית בשר. למאן דאמר (למי שאמר) שהכל תלוי בכשרות הפסח – הא (הרי) כשר הוא, למאן דאמר (לדעת מי שאמר) ראוי לאכילה – בעינן (צריכים אנו) שיהא שיעור אכילה (ואין) שהוא כזית לפחות וליכא (ואין) כאן, ולכן אין בו איסור שזירה. רבינא אמר: כל כי האי גוונא (כל כגון זה) ודאי לית ביה (אין) משום שזירת העצם, דבעינן (שצריכים אנו) לכל הדעות שיהא שיעור אכילה, אלא נחלקו בדיון אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה שבו הוא שובר ויש עליו כזית בשר במקום אחר. למאן דאמר (למי שאמר) שצריך הפסח להיות כשר, הא (הרי) כשר הוא זה למאן דאמר (לדעת מי שאמר) ראוי לאכילה, בעינן (צריכים אנו) שיעור אכילה במקום שזירה והא ליכא (והרי אין כאן). ומעירים: תניא כארבעה מנייהו (שנויה ברייתא כארבעה מהם) כארבע משיטות ההסבר שנמנו. דתניא (ששנויה ברייתא): רבי אומר: "בבית אחד יאכל... ועצם לא תשברו בו" ללמדנו: על הכשר הוא חייב ואינו חייב על הפסול. היתה לו שעת הכושר ונפסל בשעת אכילה אין בו משום שזירת עצם (כהסבר רב יוסף). יש בו שיעור אכילה – יש בו משום שזירת העצם, אין בו שיעור אכילה – אין בו משום שזירת העצם, אמאי יש בו משום שזירת עצם, למדבא אין בו משום שזירת העצם (כשיטת ר' נחמן בר יצחק). בשעת אכילה יש בו משום שזירת עצם, שלא בשעת אכילה אין בו משום שזירת עצם (כשיטת אביי). הרי שנינו במפורש ככמה דעות באותה ברייתא.

מסורת הש"ס

ה. עין בירושלמי פסחים פ"ו ה"א.

גרסות

שזירת האליה ככת"י: שזירת העצם שבאליה.

למאן דאמר ראוי לאכילה האי אינו ראוי לאכילה דאמר יאכל – לגבוה.

עליו כזית ככת"י: עליו כזית כשר.

א איתמר, יאבר שאין עליו כזית בשר במקום זה, ויש עליו כזית בשר במקום אחר. רבי יוחנן אמר: יש בו משום שזירת העצם, רבי שמעון בן לקיש אמר: אין בו משום שזירת עצם. איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: "ועצם לא תשברו בו" – אחד עצם שיש עליו כזית בשר ואחד עצם שאין עליו כזית בשר. מאי "אין עליו כזית בשר"? אילימא דאין עליו כזית בשר כלל – אמאי יש בו משום שזירת העצם? אלא לאו הכי קאמר: אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה, ואחד שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר, קשיא לרבי שמעון בן לקיש! אמר ליה:

א איתמר (ונאמר) שנחלקו אמוראים בשאלה זו: אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר, מה דינו לענין שזירת עצם? ר' יוחנן אמר: יש בו משום שזירת העצם, ר' שמעון בן לקיש אמר: אין בו משום שזירת עצם. איתיביה (הקשה לו) ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש: "ועצם לא תשברו בו" – אחד עצם שיש עליו כזית בשר ואחד עצם שאין עליו כזית בשר, מאי (מה פירושו) אין עליו כזית בשר? אילימא (אם תאמר) שאין עליו כזית בשר כלל – אם כן אמאי (מדוע) יש בו משום שזירת העצם? הרי אינו ראוי לאכילה כלל! אלא לאו הכי קאמר (האם לא כך אמר) וכך יש לחקק: אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה ואחד שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר, ואם כן קשיא (קשה) מסקנה זו לר' שמעון בן לקיש! אמר ליה (לו):

אורח ההלכה

שזירת האליה / השובר את האליה בפסח – אינו זוקא, שאינה ראויה לאכילה אדם. ודקתא הכל פי דברי רב אשי שהוא אחרון (כפ"ט). שם ה"ו. אין עליו כזית בשר / עצם שאין עליו כזית בשר (ושאין מה מזה) אינו זוקא על שזירתה בפסח. (שם ה"ג)

שזירה שלא במקום בשר / שבר עצם בפסח במקום שאין עליו כזית בשר, אכל יש בעצם כזית בשר במקום אחר – חייב, כרי יוחנן שהלכה כמותו נגד ריש לקיש (שם)

